

Г.П.Докашенко (Горлівка)

МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ В ДОРОБКУ СУЧАСНИХ ВІТЧИЗНЯНИХ ІСТОРИКІВ

У 1991 р. вийшов перший випуск міжвідомчого збірника наукових праць “Міжнародні зв'язки: наукові пошуки і знахідки”. Ініціатором його заснування виступив Інститут історії України НАНУ, зокрема відділ всесвітньої історії і міжнародних відносин. До редакційної колегії увійшли такі відомі в країні вчені, як доктори історичних наук С.В.Віднянський, М.С.Бур'ян, М.М.Варварцев, Б.М.Гончар, Л.О.Зашкільняк, І.М.Кулинич, І.М.Мельникова, П.С.Сохань та ін. Його відповідальним редактором став керівник згаданого відділу С.В.Віднянський. На сьогодні вже видано 13 випусків, в яких вміщено близько 250 статей, повідомлень та оглядів. Безумовно, можна говорити, що збірник знайшов своє вагоме місце серед історичних видань України, на нього посилаються і зарубіжні видання. Цілком виправдано його зареєстровано Вищою ате-стаційною комісією України як фахове видання зі спеціальності “Історичні науки”.

Перші підсумки діяльності редколегії підбито в 10-му випуску в статті відповідального редактора, де він навів основні рубрики і визначив перспективи розвитку збірника, обґрунтував необхідність переходу до цивілізаційного методу історичних досліджень.

Завданням цієї статті є проведення історіографічного аналізу тринадцяти випусків, які вийшли за 14 років існування збірника, а саме: проаналізувати тематичну спрямованість матеріалів видання; з'ясувати країнознавчий аспект представлених матеріалів; виявити ступінь привабливості для дослідників різних історичних епох; дати характеристику авторів-учасників видання.

У визначенні наукової спрямованості збірника значну роль відіграли статті концептуального характеру, такі, як: *Мельникова І.* “Біля джерел формування зовнішньої політики суверенної Української держави” (вип. 5), в якій автор проаналізувала витоки, етапи і напрями міжнародної політики, з'ясувала співвідношення традицій та новаторства, виділила перспективи розвитку зовнішньої політики України; *Віднянський С.* “Україна в Європі в минулому столітті: від об'єкта до суб'єкта міжнародних відносин” (вип. 10), що окреслює складний і навіть тернистий шлях від розшматованої великими імперіями країни до становлення впливової європейської держави. Автор ставить і успішно реалізує завдання визначити ті факти, що поставили Україну в першу п'ятірку держав світу, на розвиток яких події всесвітньої історії минулого століття справили визначальний вплив (с. 9). У цій же статті С.Віднянський визначив і основні напрями подальшого вивчення місця та ролі республіки у світовій історії, зокрема, проблем європейської інтеграції, аналізу альтернативних інтеграційних моделей, аспектів розвитку українсько-російського співробітництва та інших двосторонніх зв'язків, становлення відносин України з впливовими міжнародними інституціями тощо.

Визначною подією для розвитку слов'янознавства стало проведення засідання круглого столу до 200-річчя від дня народження П.Й.Шафарика “Україна і слов'янський світ”, матеріали якого опубліковані у 7-му випуску. У доповідях та повідомленнях його учасників – істориків, філологів, соціологів, етнографів – (В.М.Русанівського, П.С.Соханя, В.О.Захаржевської, І.Т.Лисевича, П.П.Кононенка, Т.Б.Лукінової та ін.) висвітлюються як витоки українського слов'янознавства, так і проблеми його сучасного етапу, наприклад, необхідність об'єднання зусиль у створенні узагальнюючих праць з історії слов'янської культури, дослідження взаємовпливів слов'янських народів та їх внеску у світову історію і культуру.

Матеріали до ювілею П.Й.Шафарика дають привід сказати ще про одну перспективну і характерну рису рецензованого збірника – предметну увагу до персоналій, до людей, діяльність яких стала цілою епохою історичного розвитку. Так, крім згаданого круглого столу, у збірнику вміщено наукові доповіді М.Держалюка та П.Лизанця на вченій раді Інституту історії України НАНУ, присвячені 100-річчю від дня

смерті Лайоша Кошута, в яких розкрито його вплив на національно-визвольну війну угорського народу в 1848–1849 рр. Ця дата стала своєрідним поштовхом для роздумів про стан і перспективи гунгарологічних досліджень в Україні взагалі (вип. 6, с. 66–85).

У 12-му випуску спеціальна рубрика присвячена 200-річчю від дня народження Олександра Духновича. В статтях І.Мельникової, С.Віднянського, Д.Данилюка, В.Задорожного визначено його творчу спадщину й охарактеризовано практичну діяльність у буремні роки революції 1848–1849 рр. у Закарпатті та Галичині (с. 9–55).

Окремі статті присвячені видатним діячам вітчизняної і зарубіжної історії різних часів: Сохань П. “М.П.Драгоманов і національно-визвольний рух на Балканах” (вип. 1); Шеломєєва Н. “М.П.Драгоманов і проблеми слов'янства (друга половина XIX ст.)” (вип. 3); Усенко П. “Інтернаціоналістська діяльність З.Сераковського” (вип. 2); Віднянський С. “Т.Масарик про Україну і українців” (вип. 4); Стаднюк Г. “Діяльність Олександра Яковича Шульгіна на чолі української Надзвичайної дипломатичної місії в Парижі у 1921 р.” (вип. 9); Подаляк Н. “Бертрам Вулфлам: кар'єра і доля німецького дипломата XIV ст.” (вип. 12). Автори доводять, що основний критерій визначення ролі тієї чи іншої особи – ступінь розуміння нею об'єктивних потреб розвитку суспільства, характер її практичної діяльності на користь цього суспільства.

Однією з найпомітніших рис рецензованого збірника є спеціальні випуски, присвячені видатним сучасним українським історикам, які зробили значний внесок у розвиток вітчизняної науки і продовжують плідно працювати. Перший такий збірник вийшов у 1995 р. (вип. 5) і був присвячений 70-річчю від дня народження доктора історичних наук, професора, заслуженого діяча науки України, відомого історика-германіста Івана Марковича Кулиничя. У цьому ж випуску опубліковано працю і самого ювіляра: “Щоденник Еріха Лясоти” як джерело з історії України другої половини XVII ст.”. Статті І.М. Кулиничя є майже в кожному випуску збірника і багато з них присвячені проблемам німецьких колоністів в Україні та становленню і розвитку українсько-німецьких зв'язків, наприклад: “Німецькі колонії в Україні: історіографія, основні джерела” (вип. 3); “Німецькі автори про Україну” (вип. 4); “Науково-технічні зв'язки радянської України і Німеччини (1920–1932 рр.)” (вип. 1); “Роль німецьких інвестицій у розвитку сільськогосподарського машинобудування та культури господарювання в Україні (XIX – поч. XX ст.)” (вип. 9) та ін. Він став одним із засновників рубрик “Іноземці про Україну”, “З історії національних меншин”.

Випуск 6-й відкривається статтею “Шлях вченого” до 70-річчя доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента НАН України Павла Степановича Соханя, одного із засновників вітчизняної болгаристики. Ювіляр є також одним із провідних організаторів історичної науки в країні: довгий час він працював заступником директора Інституту історії НАН України, а з 2001 р. очолює новостворений Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України.

У випуску 8-му зі словами привітань із нагоди 70-річчя Миколи Миколайовича Варварцева, доктора історичних наук, професора, відомого фахівця з проблем історії Італії та українсько-італійських зв'язків звертаються його колеги. Випуск відкривається статтею ювіляра “Кирило-Мефодіївське товариство в контексті доктрини національного визволення Дж. Мадзіні”, в якій автор у властивій йому манері глибокого дослідження джерельної бази і ґрунтового вивчення й визначення причинно-наслідкових зв'язків проводить паралелі і з'ясовує особливості національного руху в Україні та Італії в першій половині XIX ст. М.М.Варварцев є чи не єдиним дослідником історії цієї південноєвропейської країни, що підтверджують його численні публікації у збірнику: “Італійська подорож Марка Вовчка: громадсько-політичні аспекти” (вип. 1), “Олександр Мишуга: перші кроки на ниві італійської культури” (вип. 2), “З України до італійських центрів гуманітарних наук (друга половина XIX ст.)” (вип. 5), “Громадськість України у русі допомоги італійській визвольній боротьбі (1860 р.)” (вип. 6), “Томмазо Сальвіні: українські тріумфи артиста-гарібальдійця” (вип. 9), “Католицька Італія очима укра-

їнського паломника (з історії мандрів Василя Григоровича-Барського в 1724–1725 рр.)” (вип. 11), “Україна та Італія в економічних і громадсько-політичних взаєминах поч. ХХ ст.” (вип. 12), “Відновлюючі сторінки історії міжнародних культурних зв’язків (з доробку італійського дослідника В.Бертаццоні)” (вип. 13).

Перша десятка випусків завершується ювілейним збірником, який присвячується відомому українському вченому-славісту, доктору історичних наук, професору, заслуженому діячеві науки і техніки України, представнику наступного вже покоління вчених, відповідальному редактору Степану Васильовичу Віднянському, у зв’язку з його 50-річчям. Його плідна діяльність і як керівника відділу Інституту історії України НАНУ, і як відповідального редактора збірника символізує глибокий зв’язок поколінь у вітчизняній науці. У творчому доробку С.В.Віднянського понад 200 наукових, навчально-методичних і науково-популярних праць, у т.ч. близько 40 індивідуальних книг, брошур і колективних монографій із всесвітньої історії та міжнародних відносин ХІХ–ХХ ст.

Випуск 12-й присвячено доктору історичних наук, професору, члену-кореспонденту НАН України, заслуженому діячеві науки і техніки України Ірині Миколаївні Мельниковій, яка фактично створила відділ всесвітньої історії та міжнародних відносин України в Інституті історії НАНУ і започаткувала низку нових досліджень із питань історії європейських країн взагалі та Чехословаччини зокрема. Кожен із названих учених є фундатором і керівником цілих напрямів та наукових шкіл у вітчизняній історії.

Останній, 13-й випуск, вийшов на знак пам’яті доктора історичних наук, професора Івана Марковича Кулиничя, який пішов від нас у 2002 р. Слова подяки і глибокої пошани про вченого та людину висловили його колеги й учні: С.Віднянський, В.Гулевич, І.Черніков, Е.Стьопченко. Саме з цього випуску з’явилась і нова рубрика “Студії з германістики”, яка стала своєрідним заповітом покійного.

З питання хронологічних уподобань слід зауважити, що у збірнику опубліковано статті, які охоплюють фактично всі періоди всесвітньої історії, але рівень уваги до різних часів нерівномірний. Так, добі феодалізму присвячено 9 статей (4,8%), події ХVІІ–ХVІІІ ст. висвітлюють 10 авторів (5,4%). Серед них вважаємо за необхідне виділити статті Головка О. “Давньорусько-польські відносини на початку ХІІІ ст. (вип. 1)”, де наводяться маловідомі дані про обставини загибелі галицько-волинського князя Романа Мстиславича; “Релігійний фактор у розвитку взаємовідносин Київської Русі з країнами Центральної і Західної Європи” (вип. 3). Автор статті, відомий дослідник даного періоду, вважає цей фактор провідним у міжнародних стосунках доби раннього середньовіччя.

Розглядаючи проблеми медієвістики, автори статей і члени редколегії, звичайно, не могли обминути тему українського козацтва, цього самобутнього явища, що стало “своєрідною родзинкою” нашої історії. Започаткував цю проблематику в збірнику відомий учений Ф.Шевченко, надрукувавши у вип. 3 повідомлення “Румуни в українському козацькому війську в ХVІІ–ХVІІІ ст.”, де на архівних і літописних джерелах проаналізував причини та наслідки таких взаємозв’язків.

У 8-му випуску з’явилась вже окрема рубрика “Міжнародні стосунки українського козацтва”, яка поєднала науковий напрямок самого збірника “Міжнародні зв’язки України” з козацькою тематикою. Автори цієї рубрики С.Леп’явко, П.Кулановський, В.Брехуненко розглядають міжнародні аспекти діяльності козацтва (стосунки з Молдавією, Кримом і донським козацтвом), стверджуючи, що ці стосунки можна вважати своєрідною дипломатичною діяльністю міні-держави України – Запорізької Січі.

Представлена козацька тематика і в історіографічних працях Брехуненка В. “Джерельна база про міжнародні взаємини козацьких спільнот у Східній Європі” (вип. 11) та Іваненка О. “Українське козацтво в працях французьких авторів на межі ХVІІІ–ХІХ ст.”, які значно розширюють наші знання і вводять у науковий обіг нові документи.

Далі кількість статей зростає: події ХІХ ст. привернули увагу 27 авторів (14,5%), межа ХІХ–ХХ ст. стала предметом дослідження у 18 статтях (9,7%). Безумовним лідером є минуле століття, якому присвячено 65,6% усіх статей. У ХХ ст. найбільшу зацікавленість викликав міжвоєнний період (49 публікацій) і, на наш

погляд, ситуація цілком логічна, адже за означені двадцять років світ пройшов шлях від завершення Першої світової війни і підбиття її підсумків до Другої, ще більш кривавої війни; від післявоєнної кризи до стабілізації, а далі до великої депресії, з якої деякі країни так і не вийшли до 1939 р.; від посилення демократичних настроїв до встановлення тоталітарних режимів. Ця суперечливість стала предметом дослідження у працях істориків Єременко Т. “Польське національне питання в Україні в 20-ті роки” (вип. 3); Веденеєва Д. “Українська делегація на мирній конференції в Парижі” (вип. 4); Держалюка М. “Радянсько-угорські дипломатичні відносини у міжвоєнний період” (вип. 4); Віднянського С., Вовканича І. “Перша світова війна, модерна демократія та Т.Г.Масарик” (вип. 6); Козлітіна В., Ярмо Н. “Українська Народна Республіка і Королівство Сербів, Хорватів і Словенців у 1918–1922 рр.” (вип. 7).

Дослідники цього періоду започаткували новий напрямок (малодосліджений і фактично заборонений у минулі роки) – вивчення становища українських військовополонених та інтернованих. Вагоме місце тут займають статті Павленка М. “Репатріація військовополонених українців із Польської Республіки. 1920–1923 рр.” (вип. 7), “Політика Польської Республіки щодо інтернованої на її теренах армії УНР (1920–1923 рр.)” (вип. 8), “Становище українських біженців у Польщі: їх підтримка польською владою, українством і міжнародною спільнотою (1921–1923 рр.)” (вип. 9). Аналіз ситуації в Польській Республіці останнім часом доповнюється Чехословацькою і Болгарією: Купцов А., Срібняк І. “Загальна та соціальна освіта інтернованого вояцтва УГА у таборах Чехословащини в 1919–1923 рр.” (вип. 11); Сохань П., Павленко В. “Проблема військовополонених інтернованих та біженців у міждержавних відносинах України та Болгарії (1918–1926 рр.)” (вип. 13). Автори статей єдині в думці, що за наявності особливостей положення цієї категорії в різних країнах, їх все ж таки об'єднують ситуації трагізму та знедоленості.

З ініціативи редколегії збірника відкрито цікаві рубрики, що продовжують тему взаємовідносин українців зі світом через призму історії діаспори та національних меншин. Звертають на себе увагу праці Н.Кривець із питань існування німецьких поселень в Україні та українсько-німецьких зв'язків міжвоєнного періоду (всього в 13-ти випусках нею надруковано 8 матеріалів, наприклад: “Німецькі колонії в Україні в 20-ті роки (діяльність державних органів серед німецького населення)” (вип. 3), “Національно-культурне життя німецького населення в Україні у 20–30-ті роки” (вип. 4), “Дипломатичне представництво УНР в Німеччині (1919–1922 рр.)” (вип. 11); Павленко В. з проблем українсько-болгарських зв'язків у різних галузях суспільного життя (7 матеріалів – “Державне видавництво національних меншин в УРСР і духовне спілкування українського і болгарського народів” (вип. 1), “Українські еміграційні організації в Болгарії (1917–1950 рр.)” (вип. 2), “Вчені з України в Болгарії. 1917–1941 рр.” (вип. 3); Держалюка М. з історії україно-угорських відносин (6 матеріалів): “Угорська політична еміграція на Україні (1919–1945 рр.)” (вип. 2), “Українсько-австро-угорські відносини. 1918 рік” (вип. 3), “Радянсько-угорські дипломатичні відносини у міжвоєнний період” (вип. 4). Розглядаються також аналогічні проблеми історії Чехословащини, Польщі та інших країн, наприклад: Муляр І. “Українсько-польські міждержавні культурні взаємини 20–30-х рр. ХХ ст.” (вип. 3); Євсеєнко І. “Україна – Чехословацьчина: шляхи культурних взаємин міжвоєнної доби” (вип. 2) та “Становлення українсько-чехословацьких відносин (1917–1922 рр.)” (вип. 8); Зарецька Т. “Відносини Директорії УНР із Польською республікою (1919–1920 рр.)” (вип. 11).

Особливу увагу автори звертають на проблеми історії української діаспори. Тут є і роботи, які вперше у вітчизняній науці дають загальний аналіз проблем життя українців у різних країнах: Крамарчук Т. “Східна українська діаспора: динаміка чисельності та регіони розселення” (вип. 11); Макар Ю. “Українці в Польщі: кількість і сучасне становище” (вип. 8); Кураєв О. “Культурно-освітницька та суспільно-політична діяльність українських емігрантів у Франції. 1908–1914 рр.” (вип. 3); Віднянський С. “Політика чехословацького

уряду щодо української еміграції в міжвоєнний період” (вип. 3); Потульницький В., Сидорчук Т. “Українські монархісти у Великобританії (1927–1957 рр.)” (вип. 1); Гайдош М., Конечний С. “До питання про політико-правове становище русинів-українців у Словаччині (1944–1948 рр.)” (вип. 5); Віднянський С., Постоловський Р. “Українці Чехословаччини в демократичному русі 1968–1969 рр.” (вип. 6); Мотрук С. “Українці в Чехії: національно-культурне та політичне життя у ХХ ст.” (вип. 11). Проблеми взаємовідносин з історичною батьківщиною розглядають: Знаменська М. “Взаємовідносини громадськості України з діаспорою” (вип. 5); Журба М. “Громадські об’єднання України і зарубіжний світ” (вип. 13). Роль діаспори у формуванні політики щодо України аналізує: Лендвел М. “Американська етнополітика та зовнішньополітична стратегія в українському питанні: витоки і наслідки (1939–1990 рр.)” (вип. 8). Поступово окреслюється висновок про те, що саме діаспора підтримувала у світової громадськості інтерес до українського питання, в той час, коли радянська Україна виступала тільки як складова частина СРСР.

Незрозуміло чому мало праць присвячено історії міжнародних відносин часів Другої світової війни – всього шість публікацій, серед яких слід виділити статті: Кулинич І. “Українське питання в міжнародній політиці напередодні та в роки Другої світової війни” (вип. 8), Даниленка В. “Нацистський окупаційний режим на території Польщі у 1939–1941 рр.” (вип. 13), Трубайчука А. “До питання про участь України в Другій світовій війні” (вип. 13). Остання стаття має програмний характер. У ній стисло викладено основні концептуальні міркування, що знайшли своє місце в монографії автора “Друга світова війна”. Ці міркування стосуються етапів, організаційних форм українського визвольного руху, особливостей окупаційного режиму в Україні, оцінки подій 1944–1950 рр. на заході республіки. Можливо, деякі з цих міркувань могли б стати основою для наукових дискусій. Сподіваємося, що ювілейний рік Перемоги поживить інтерес до зазначених проблем.

Традиційно багато матеріалів із сучасної історії – 46 статей (24,8%). Вони охоплюють практично усі сфери життя суспільства: Горенко О. “Соціальні аспекти глобалізації та Україна” (вип. 11); Грищенко М. “Розбудова національних збройних сил та проблем роззброєння в Україні” (вип. 4); Динис Г., Дербак В., Сюсько І. “Транскордонне співробітництво України” (вип. 10) та ін.

Основні напрями зовнішньої політики незалежної України висвітлюються в працях Горенко О. “Соціально-політичний вимір європейської інтеграції та Україна”, Герасимчук Т. “Основні напрями і особливості співпраці України з Європейським Союзом”, Грищенко М. “Відносини України з державами-республіками колишнього Союзу” (вип. 5), Ляшенко О. “Встановлення зв’язків з провідними країнами Західної Європи як передумова інтеграції України у західноєвропейські та євроатлантичні структури”, Мартинова А. “Формування та еволюція основних принципів і напрямків зовнішньої політики України (1991–2001 рр.)”; Мельникової І., Мартинова А. “Україна в новому геополітичному устрої Центральної та Південно-Східної Європи (90-ті роки ХХ століття)”; Нечай М., Чередниченко О. “Російська стратегія і українська перспектива” (вип. 10).

Важливі проблеми взаємовідносин України зі світовим співтовариством розглядаються у статтях Клокова Є. “Позиція України в ООН із найважливіших проблем сучасності” (вип. 5); Мартинова А. “Україна в Раді Безпеки ООН (2000–2001 роки)” (вип. 11); Сюмар В. “Україна та міжнародні валютно-фінансові інституції: основні етапи і проблеми співпраці” (вип. 10).

З випуску у випуск поширюється географія країн, що цікавлять дослідників. Так, можна говорити про початок становлення школи еллінізму в Інституті історії України НАНУ, яку очолює Н.Терентьева. У своїх працях вона прагне відтворити історичний ланцюжок українсько-грецьких зв’язків: “Грецький просвітник Євген Булгарів на Україні” (вип. 1), “З історії торгівельно-економічних зв’язків України й Греції (XVIII–XIX ст.)” (вип. 2).

Не зменшується інтерес до Старого світу і відкриває цей напрямок стаття Подаляк Н. "Ганзейсько-датське суперництво в другій половині XIV ст." (вип. 13.). Активно висвітлюються різні історичні періоди й аспекти внутрішньо- та зовнішньополітичного життя Великої Британії – Дьомін Д. "Секуляризація зовнішньої політики Англії від Марії Тюдор до Джеймса I Стюарта" (вип. 12), Бур'ян М., Грицьких І. "Економічна експансія і демократизація британського суспільства (др. пол. XIX – початок XX ст.)" (вип. 13), Бур'ян М. "Єгипетська проблема і боротьба у правлячих колах Великобританії після Першої світової війни" (вип. 12), Бур'ян М. "Лорд Ллойд, британські консерватори та конституційна криза 1924–1926 рр. у Єгипті" (вип. 9); Франції – Кураєв О. "Взаємозв'язки України і Франції у сфері театрального та музичного життя у др. пол. XIX – поч. XX ст." (вип. 5), Ачканазі Б. "Ставлення до принципу національностей у політичних колах Франції (1918–1919 рр.)" (вип. 9), Митрофанова О. "Франція в контексті східноєвропейської безпеки (Україна, Росія, Польща)" (вип. 10); Німеччини – Газін В. "Німецькі національні меншини у східній політиці Веймарської республіки після Локарно" (вип. 9), Монолатій І. "Німецьке населення Галичини і гуманітарна акція національно-культурних організацій Веймарської республіки (1918–1920 рр.)" (вип. 12), Газін В. "Веймарське суспільство напередодні 30 січня 1933 р." (вип. 12), Бевзюк Є. "Теоретичні аспекти сучасної регіональної етнополітики у ФРН" (вип. 13), Мартинов А. "Німеччина і Європейський Союз між національними та європейськими інтересами" (вип. 13) та "Східна політика об'єднаної Німеччини: історичні традиції та сучасні реалії" (вип. 9) й інших західних країн: Попов В. "З історії українсько-австрійських культурних зв'язків (60–80-ті роки XIX ст.)" (вип. 1), Чума Б. "Монархія чи республіка: позиції іспанських політиків останньої третини XIX ст." (вип. 13).

Проблеми розвитку країн Центральної та Східної Європи особливо другої половини XX ст. і в кількісному, і в якісному плані займають вагоме місце на сторінках рецензованого збірника. Думаємо, що це пов'язано з прагненням істориків дати об'єктивну оцінку внутрішнім і зовнішнім факторам утвердження в цьому регіоні тоталітарних режимів, їх неспроможності вирішувати болючі соціально-економічні і політичні проблеми своїх країн, і, як наслідок – революційні події межі 80–90-х рр., розпад багатонаціональних держав. Лідером цього блоку є колишня Чехословаччина та нові державні утворення на її території – близько 10 публікацій, авторами яких стали: С.Віднянський, І.Вовканич, І.Євсєєнко, В.Приходько, В.Грицько, С.Мотрук. Проблема історії Болгарії присвятили свої роботи Т.Татолі, В.Павленко; Польщі – І.Лисевич, Т.Єременко, О.Бабак; Югославії – А.Шилова, В.Юдін. Значно менше уваги приділено проблемам таких країн, як Угорщина, Румунія, Східна Німеччина.

Завершуючи аналіз цього блоку, варто звернути увагу на статті узагальнюючого характеру, в яких визначаються перспективні напрями розвитку країн цього регіону, аналізуються міжнародно-правові аспекти їх входження до європейської спільноти: Герасимчук Т. "Країни Центрально-Східної Європи на шляху до Європейського Союзу: міжнародно-правові питання" (вип. 12) та "Зміна зовнішньополітичного курсу країн Центральної Європи у 90-ті рр. XX ст.: передумови та основні причини" (вип. 13), Горенко О. "Європейський фініш" країн Центрально-Східної Європи і проблема економічного суверенітету" (вип. 13) та ін.

В останні роки відбулося територіальне розширення меж досліджень, що стосуються східних країн. Початок цьому було покладено ще в першому випуску статтю Гурницького К. "Українсько-турецькі наукові й культурні взаємини в 1920-х роках: здобутки і втрачені можливості" (вип. 1).

Турецьку тематику продовжує робота Кучменко Є. "Пантюрксистський національний рух в Туреччині в роки Другої світової війни" (вип. 9). Виокремлюється напрямок вивчення країн Арабського Сходу: Скороход Л., Скороход Ю. "До питання про становлення торгівельних зв'язків України з Арабським Сходом (20-ті роки XX ст.)" (вип. 4) та "Політика України на Близькому Сході: здо-

бутки та перспективи” (вип. 10); Гуцало С. “Україна і арабський Схід: від перших контактів до розвитку взаємин в умовах незалежності” (вип. 12). Не обійшли увагою автори і болючу іракську проблему: у випуску 9 з’явилася стаття Слободян Н. “Політика санкцій у вирішенні “іракської проблеми””, в якій автор наголошує на тому, що “санкції повинні бути одним з інструментів зовнішньої політики, не претендуючи на універсальність” (с. 282). Враховуючи важливість цього регіону в сучасному світі, редколегія з останнього, 13-го випуску, запропонувала нову рубрику “З історії країн Азії, Африки та Америки”, автори якої розширили географію дослідження до Америки й Африки (статті О.Ковальчук, О.Дьоміна, А.Поспелова – вип. 13). Заслуговує також на увагу робота Матвієнко В. “Відносини Української держави та Кубанської республіки 1918 р.” (вип. 11), оскільки у ній розглядається фактично недосліджена тема як самої кубанської республіки, так і її зовнішньої політики. Вважаємо, що автор почав висвітлювати ще одну білу пляму нашої історії.

Починаючи з другого випуску, в збірнику наявна рубрика “Питання історіографії та джерелознавства”. Провідною проблемою в цій рубриці, безумовно, є визначення основних аспектів вітчизняної історії, які знайшли відображення в працях зарубіжних авторів, тобто українця в Західній Європі і у світі взагалі (сама такою була і перша назва рубрики), наприклад, Кураєв О. “Українська тема в науковій та художній літературі Франції у другій половині XIX ст.” (вип. 2) та “Історія України двадцятого століття в дослідженнях зарубіжних авторів” (вип. 6), Жуковський А. “Українознавчі студії у Франції”, Юричко В. “Історія України на сторінках “Сучасності” (1985–1989 рр.)” (вип. 2), Яровий В., Хорошилова Ю. “Рух на підтримку національно-визвольної боротьби югославських народів у 1876–1878 рр. у тогочасній пресі на Україні” (вип. 2), Кулинич І. “Німецькі автори про Україну” (вип. 4), Віднянський С. “Т.Масарик про Україну і українців” (вип. 4), Зашкільняк Л. “Україна і українсько-польські відносини у післявоєнній польській історіографії (1945–1990 рр.)” (вип. 4), Руда О. “Українська тема на сторінках львівського часопису “Історичний кварталник” у 1887–1914 рр.” (вип. 13).

Низка робіт присвячена історіографічному аналізу видань з окремих проблем вітчизняної історії: Сліпецький О. “Російська історіографія та публіцистика кінця XIX – поч. XX ст. про німецькі колонії у Наддніпрянській Україні та Криму” (вип. 5); Мандрик І. “Закарпаття в працях російських істориків та публіцистів (кінець XIX – поч. XX ст.)” (вип. 6); Павленко М. “З історії української еміграції міжвоєнного періоду”; Ілько В., Олашин М. “Деякі аспекти участі царської Росії в придушенні революції 1848–1849 рр. в Угорщині та на Закарпатті у російській літературі” (вип. 7); Гранчак Т. “Розкол в українському національному русі другої половини XIX ст. в оцінці польського історика Л.Василевського” (вип. 7); Качараба С. “Трудова еміграція із західної України: історіографія проблеми” (вип. 13) та ін.

У цьому переліку звертають на себе увагу праці критичного спрямування, в яких автори охарактеризували колишню радянську або зарубіжну історіографію з окремих питань, наприклад: Віднянський С. “Слов’янські народи Габсбурзької монархії в період національно-культурного відродження. Погляд українського історика” (вип. 9); Сорока М. “Т.Шевченко як символ незалежної України, або чому радянська літературна критика критикувала В.Метюза” (вип. 8); Зінченко А., Дячук Ю. “Геополітичні дослідження в Україні в 90-х рр. XX ст.: спроба критичного аналізу” (вип. 10); Воробей М. “Німецька соціал-демократія очима українського дослідника” (вип. 13).

Окремо слід виділити роботу Сергієнко Т., Сюська І. “Сучасні українсько-словацькі відносини: історіографія та методологія дослідження” (вип. 12). У ній на прикладі означеної проблеми робиться спроба з’ясувати деякі аспекти методології, історіографічного дослідження, такі, як поєднання абстрактно-теоретичних схем із конкретно-емпіричними даними, раціональне урівноваження історичних та політологічних аспектів дослідження, посилення моралізаторської сили історичних праць тощо (с. 306–310).

Значно менше публікацій із проблем джерелознавства. До них належать вже зазначені роботи Кулинич І. (вип. 5) та Брехуненка В. (вип. 11), а також розвідки Русака А. “Союзники гітлерівської Німеччини у війні проти СРСР. 1941–1945 рр.: джерелознавчий аспект проблеми” (вип. 11), Рудика С. „Історіографічні та джерелознавчі аспекти дослідження історії української еміграції до США та Канади після Другої світової війни” (вип. 11). На наш погляд, ця галузь історичних досліджень потребує сьогодні більшої уваги, оскільки йдеться про необхідність кардинального збільшення джерел для максимально об'єктивного висвітлення історичних процесів.

І нарешті, слід визначити досить-таки широку географію авторів статей цього видання. Ними стали представники 13 областей України. Найкраще представлено місто Київ, далі – Ужгород, а потім Львів, що, на нашу думку, відповідає реальній ситуації розвитку історичної науки в республіці, де центрами дослідження проблем всесвітньої історії є саме ці регіони. Як один із позитивних аспектів звертає на себе увагу той факт, що редколегія надає можливість публікуватися авторам із невеликих міст, навіть не обласних центрів, наприклад, Кам'янець-Подільський, Коломия, Горлівка. Друкувалися на сторінках рецензованого збірника і зарубіжні автори: Досталь М. із Москви – “До історії встановлення і розвитку славістики в Київському університеті святого Володимира” (вип. 4), Пряхін Ю. із Санкт-Петербурга – “Антоніс Коронелло на російській військовій та дипломатичній службі (кінець XVIII – початок XIX ст.)” (вип. 6), Шабельцева С. із Мінська – “Українська і білоруська діаспори в Аргентині: громадсько-політична діяльність прорадянських організацій (1945–1956 рр.)” (вип. 11), Гайдош М. і Конечний С. із Словаччини – “До питання про політико-правове становище русинів-українців у Словаччині 1944–1948 рр.” (вип. 5), Стоянов С. із Болгарії – “Літературоцентризм як світорозуміння у слов'янських літературах” (вип. 7), Жуковський А. із Франції – “Українознавчі студії у Франції” (вип. 9). Серед авторів і відомі вчені, такі, як П.С.Сохань, І.М.Мельникова, М.М.Барварцев, С.В.Віднянський, і молоді науковці, що вже зробили перший крок у науці, й аспіранти, які починають тернистий шлях дослідників. Це поєднання досвіду й молодості, гарячкватості й мудрості, вважаємо, буде гарантією подальшого успіху видання. Автори статей працюють у наукових та державних установах, є викладачами вищої школи, тож маємо підстави стверджувати, що збірник має всеукраїнський та дійсно міжвідомчий напрям.

Характер публікацій, їх спрямованість, різноманітність рубрик (“Україна в міжнародних відносинах”, “З історії національних меншин та діаспори”, “Проблеми всесвітньої історії”, “Україна і світ”, “Питання історіографії та джерелознавства” тощо) підтверджують загальну тематику збірника – дослідження міжнародних зв'язків України.

На наш погляд, деякі побажання можуть покращити якість видання: надавати можливість організації наукових дискусій на сторінках збірника з актуальних проблем вітчизняної та зарубіжної історії; посилити пошуки нових історичних джерел; активніше висвітлювати проблеми методології та методів історичних досліджень; ширше залучати авторів близького та далекого зарубіжжя; поширити географію авторів, оскільки майже не представлена центральна Україна, мало робіт авторів із Харкова, Дніпропетровська, Одеси; створити нову рубрику з проблем методики навчання й викладання всесвітньої історії, яка була б спрямована на допомогу викладачам вищої школи; на зразок нової рубрики “Студії з германістики” відкрити розділи з історії окремих країн та регіонів, наприклад, славістики, сходознавства, тим більше, що основа для цього вже створена.

У збірнику наукових праць “Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки”, який є ровесником незалежної України, вже є вагомі здобутки й не менш гарні перспективи і хочеться побажати редакційній колегії цього оригінального періодичного видання успіхів у подальшій творчій роботі. Сподіваємося, що і надалі науковці, викладачі, студенти, а також всі, хто виявляє інтерес до проблем вітчизняної та зарубіжної історії, матимуть можливість познайомитися з новими змістовними випусками збірника.